

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

ניתן ביום 01 מרץ 2015

המערער

דורון נגר

-

המשיבה

ליטוס מחשבים בע"מ

מתייצבות בהליך

1. לשכת המסחר תל אביב והמרכז
2. הסתדרות העובדים הכללית החדשה
3. מדינת ישראל – משרד הכלכלה

לפני: סגנית הנשיא השופטת ורדה וירט-ליבנה, השופט (בדימוס) עמירם רבינוביץ, השופטת יעל אנגלברג-שהם

נציג ציבור (עובדים) מר אלעזר וייץ, נציג ציבור (מעסיקים) מר משה מרבך

בשם המערער – עו"ד ערן גולן ועו"ד הגר זוסמן
בשם המשיבה – עו"ד אילנה פאר ועו"ד אלי כהן
בשם לשכת המסחר תל אביב והמרכז- עו"ד סיגל סודאי
בשם הסתדרות העובדים הכללית החדשה- עו"ד ליאורה סידי
בשם מדינת ישראל- משרד הכלכלה – עו"ד יאנה סימקין

פסק דין (משלים)

השופט (בדימוס) עמירם רבינוביץ

1. האם צו ההרחבה של ההסכם הקיבוצי הכללי בענף המסחר חל על המשיבה? זו השאלה שנותרה להכרעתנו בפסק הדין המשלים. בהתאם לתשובתנו, תוכרע

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

המחלוקת בנוגע לזכאות המערער לתשלום פיצוי בגין אי ביצוע מלוא ההפרשה לקופת גמל כמתחייב לפי צו ההרחבה.

המסגרת העובדתית

2. המערער הועסק על ידי המשיבה, הממוקמת בעיר רמת גן, כטכנאי מחשבים, מיום 17.11.1997 ועד ליום 31.8.2005. עבודתו הסתיימה בפיטוריו.
3. המערער הגיש לבית הדין האזורי תביעה לתשלום זכויות שונות בגין תקופת עבודתו וסיומה, ובכלל זה תביעה לתשלום הפרשי דמי גמולים לקופת גמל. לטענתו בתקופת עבודתו נערך לו ביטוח מנהלים אליו הופרשו דמי גמולים, חלק מעסיק וחלק עובד, בשיעור 5%, בעוד שלאור צו ההרחבה הוא זכאי לכך שדמי הגמולים יעמדו על שיעור של 6%.
4. בית הדין האזורי לעבודה בתל אביב (השופטת ורדה סאמט ונציגי הציבור מר עמוס וייל ומר חיים רזניק; עב 10666/07) קיבל בחלקה את תביעת המערער, וחייב את המשיבה לשלם לו גמול עבור עבודה בשעות נוספות (1,782 ש"ח), הפרשי תוספת יוקר (2,472 ש"ח) ופדיון חופשה (3,661 ש"ח). יתר רכיבי התביעה נדחו, ובכלל זה נדחתה התביעה להפרש דמי גמולים. התביעה להפרש דמי גמולים נדחתה מן הטעם שצו ההרחבה לא חל על המשיבה. בהמשך נעמוד על הטעמים לכך. כמו כן חייב בית הדין האזורי את המשיבה לשלם למערער הוצאות משפט בסך של 1,500 ש"ח.
5. על פסק דינו של בית הדין האזורי הוגש הערעור שלפנינו. במסגרת הדיון שלפנינו הגיעו הצדדים להסכמה ביחס לרכיבי הערעור, למעט בשאלת דמי הגמולים. בהתאם להסכמה תשלם המשיבה למערער הפרשי פיצויי פיטורים בסך של 3,771 ש"ח נכון ליום 31.8.05. בהתאם, ניתן פסק דין חלקי והורנו על צירוף הגורמים הרלוונטיים לבירור היקף התחולה של צו ההרחבה: הצדדים להסכם הענפי - לשכת המסחר תל אביב והמרכז (להלן – **לשכת המסחר**) והסתדרות העובדים הכללית החדשה (להלן – **ההסתדרות**), וכן מדינת ישראל - משרד הכלכלה האמון על הוצאת צווי ההרחבה.

ההסכם הענפי וצו ההרחבה

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

6. בשנת 1977 חתמו לשכת המסחר וההסתדרות על הסכם קיבוצי כללי, אשר תוקן מעת לעת (להלן – **ההסכם הענפי או ההסכם הקיבוצי**). ההסכם הענפי קבע את תנאי העבודה של העובדים אצל המעסיקים עליהם הוא חל. סעיף א' (1) להסכם הענפי קבע על איזה מהמעסיקים יחול ההסכם הענפי, וכך נקבע בו:

"הסכם קיבוצי כללי זה יחול על:

(1) על כל המעסיקים בענפי היבוא ו/או הסיטונות ו/או השירותים ו/או חברות הייצוא הכלליות ו/או סוכני סחר חוץ המפורטים ברשימת הענפים שבנספח 1 המצורף להסכם זה, החברים בלשכת המסחר בעת חתימת ההסכם או שייעשו לחברים תוך תקופת ההסכם ולמעט אלה שחל עליהם הסכם קיבוצי מיוחד.

"...

כעולה מהוראת סעיף א' (1) להסכם הענפי, מבחינת המעבידים, צריכים להתקיים מספר תנאים מצטברים על מנת שההסכם הענפי יחול עליהם ואלה הם (לאו דווקא לפי הסדר):

- א. חברות בלשכת המסחר;
- ב. פעולה באיזה מהתחומים¹ הכלכליים הבאים (לאו דווקא לפי סדר): יבוא, יצוא כללי, סוכני סחר חוץ, סיטונאות, שירותים;
- ג. הפעולה באיזה מהתחומים האמורים היא באיזה מה"ענפים" המפורטים בנספח 1 להסכם הענפי (מפורטים 240 הענפים).

7. להסכם הענפי הוציא השר צו הרחבה (הוצאו גם צווי הרחבה לתיקונים שנעשו להסכם הענפי) (להלן ביחד – צו ההרחבה). לפי כותרת צו ההרחבה שמו הוא: "צו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות". על פי הקבוע במבוא לצו ההרחבה, הוא חל על כל העובדים והמעסיקים:

"... בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, [ו] בשירותים ובענפים שבנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי,, למעט עובדים שתנאי עבודתם

¹ מטעמי נוחות נעשה שימוש במונח "תחום", כדי להבדילו מהמונח "ענף".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

הוסדרו או יוסדרו בהסכמים קיבוציים, ומעבידיהם. (הדגשה הוספה, הסוגריים המרובעים הוספו על ידי – ע.ר.)

לאור הוראות המבוא לצו ההרחבה הוא יחול על המעסיקים הבאים ועובדיהם, אם יתקיימו לגבי המעסיק מספר תנאים מצטברים:

- א. לא חל על העובד ומעסיקו, הסכם קיבוצי;
- ב. המעסיק פועל באחד מהתחומים הבאים: יבוא; יצוא; מסחר סיטונאי. המחלוקת היא האם נכלל בצו ההרחבה גם תחום "השירותים" המוזכר בהסכם הענפי;
- ג. המעסיק פועל באיזה מה"ענפים" המפורטים בנספח 1 להסכם הענפי (כאמור לעיל, מפורטים 240 ענפים²).

8. ענף מספר 83 בנספח 1 להסכם הקיבוצי (להלן – הנספח) הוא "מחשבים".

פסק דינו של בית הדין האזורי

9. בית הדין האזורי קבע כי צו ההרחבה אינו חל על המשיבה. להלן בתמצית נימוקי בית הדין האזורי:

א. המשיבה פועלת בתחום "המחשבים" אשר נכלל בנספח, אולם עיקר עיסוקה הוא "במתן שירותים בתחום המחשוב, לרבות שירותי ייעוץ והתקנת רשתות וכדו". בית הדין האזורי קבע כי פעילות זו אינה פעילות "בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות" כקבוע בצו ההרחבה.

ב. המשיבה עוסקת אמנם גם בממכר מחשבים, אלא שבעיסוקה זה היא אינה "עוסקת במסחר בסיטונות בענף המחשבים". שכן, מכירה פרטנית של מחשבים אינה "מסחר בסיטונות" של מוצרים בתחום המחשבים, אלא לכל היותר מסחר קמעונאי. עוד קבע בית הדין האזורי כי מכירת המחשבים אינה פעילותה העיקרית של המשיבה, אלא אך פעילות נלווית לעיסוקה העיקרי – שירותי ייעוץ, התקנת רשתות ושירותי חומרה.

ג. לפי הסיווג האחד של ענפי הכלכלה (להלן – הסיווג האחד), אשר משמש כאמצעי עזר נוסף לסיווג פעילותו של מעסיק, עיסוקה של המשיבה הוא בענף

² ביום 7.6.1984 (י"פ 3060, התשמ"ד, 2595) הוסף ענף מספר 32א' – "הובלה אווירית", ותוקן ענף מספר 70 ל"בתי כל-בו".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

"שירותי המחשוב", אשר כולל "יעוץ בנושא מחשוב, חמרה ותכנה; שירותי תכנות ותכנון מערכות; עיבוד נתונים; הכנת מאגרי מידע ומחזור מידע; תחזוקה ותיקון של ציוד עיבוד נתונים אוטומטי, מחשבים מכונות משרד וחשבונאות ופעילויות הקשורות בתפעול מחשבים". ענף זה של שירותי מחשוב אינו כולל "מסחר סיטוני במחשבים ובחלקיהם". מסחר שכזה – נכלל בענף הראשי של "מסחר סיטוני".

האם צו ההרחבה חל על המשיבה – השאלות המתעוררות

10. מבחינת מיקום העסק – העיר רמת גן, אין מניעה כי צו ההרחבה יחול על המשיבה³. גם אין טענה כי על המערער והמשיבה חל הסכם קיבוצי אחר (ראו סעיף 7 א' לעיל).

11. כאמור, לפי הכותרת לצו ההרחבה נדרש כי המעסיק יפעל באיזה מהתחומים הבאים: יבוא, יצוא ומסחר סיטונאי. אין טענה כי המשיבה עוסקת ביבוא או ביצוא. בית הדין האזורי קבע כי עיסוקה של המשיבה במכירת מחשבים היא טפלה לעיסוקה העיקרי, ובכל מקרה אינה עולה כדי מכירה סיטונאית. על קביעה זו אין ערעור לפנינו, ובכל מקרה מדובר בקביעה עובדתית שאין הצדקה להתערב בה. משכך, גם התחום של מסחר סיטונאי אינו רלוונטי למשיבה.

12. טענת המערער היא שאת המבוא לצו ההרחבה יש לפרש כמתייחס גם לתחום רביעי – הוא תחום השירותים. המשיבה דוחה את טענת המערער, וטוענת כי תחומי הפעילות אליהם מתייחס המבוא, ליתר דיוק הכותרת של צו ההרחבה, הם שלושה, בלבד: יבוא, יצוא ומסחר סיטונאי. בית הדין האזורי קיבל את עמדת המשיבה. שאלה זו – קרי, האם צו ההרחבה מתייחס גם לתחום השירותים, שבה ומונחת לפתחנו. נציין כי שאלה זו טרם הוכרעה על ידי בית דין זה לגופו של עניין ובצורה מנומקת⁴. לשם הכרעה בשאלה זו, שיש לה השלכה רחבה החורגת מעניינם של הצדדים הישירים בהליך זה, הורנו על צירוף הארגונים שהם צד להסכם הענפי ועל צירוף המדינה שהוציאה את צו ההרחבה.

³ י"פ, 2839, התשמ"ב, 2550. שם הורחבה תחולת ההסכם הענפי גם לערים רמת גן וגבעתיים. לימים הוצא צו ההרחבה ביחס למחוזות תל אביב והמרכז (י"פ 3539, התשמ"ח, 1321).

⁴ השאלה הובאה לפתחו של בית הדין בעניין מחיש (ע"ע (ארצי) 1509/02 מחיש שרותי מחשב בע"מ - גאולה וגנר, (החלטה מיום 9.11.03) (להלן – עניין מחיש). לבית הדין הוגשה עמדת לשכת המסחר. עמדת המעסיק שם, כעמדת המשיבה כאן, התקבלה בעת הדיון בהסכמה וללא הנמקה (פסק דין שניתן ביום 17.2.04). כעולה מפרוטוקול הדיון, ההסכמה הייתה של המעסיק ושל העובדות. נוכח ההסכמה זו חזרה בה לשכת המסחר מהתייצבותה בהליך.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

13. ככל שנכריע בשאלה הראשונה כעמדת המערער, הרי שנוכח הקביעה (והטענה) כי המשיבה עוסקת במתן "שירותי מחשוב" תתעורר שאלה נוספת – כיצד יש לקשר בין הענפים שפורטו בנספח לבין התחומים הכלכליים של יבוא, יצוא, מסחר סיטונאי ושירותים. ולענייננו: האם ענף ה"מחשבים" (מספר 83 שברשימת הענפים) מתייחס גם לשירותים בענף המחשבים, או שמא מוגבל תחום השירותים לאותם ענפי שירותים שפורטו במפורש בנספח. שאלה זו מתחדדת לאור הגדרת "מעסיק" בסעיף 7 ג' להסכם הענפי⁵.

האם צו ההרחבה הוצא גם ביחס לתחום השירותים?

14. המערער טוען, בתמצית, כי את המילה "שירותים" המופיעה במבוא לצו ההרחבה יש לקרוא כשייכת לתחומי הפעילות שזכרו לפניו, ולא ביחד עם המילה "ובענפים" שלאחריה, דהיינו יש לקרוא את צו ההרחבה כך: צו ההרחבה יחול על כל העובדים והמעבידים בענפי היבוא, היצוא, המסחר בסיטונות ובשירותים, אשר פועלים בענפים שבנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי.

15. המשיבה דוחה את טענת המערער, וטוענת כי תחומי הפעילות עליהם חל צו ההרחבה הם שלושה, בלבד: יבוא, יצוא ומסחר סיטונאי.

16. לשכת המסחר, בעמדה מקיפה ומלומדת תומכת בעמדת המערער, ומנמקת מדוע יש לפרש את צו ההרחבה כחל גם על תחום השירותים.

17. ההסתדרות הודיעה בתחילה כי היא "אינה מוצאת מקום לחוות את דעתה בתיק זה". כך הודיעה ההסתדרות גם בעניין מחיש. בהמשך שינתה ההסתדרות את טעמה, וטענה בתמציתיות כי צו ההרחבה חל גם על תחום השירותים שהוא תחום "בעל מעמד נפרד ועומד בפני עצמו, וזאת ללא קשר ותלות בפעילויות של יבוא, יצוא ומסחר בסיטונות". לטענת ההסתדרות, בנספח יש מספר לא מועט של ענפי שירותים, וקבלת עמדת המשיבה תרוקן ענפים אלה מתוכן.

⁵ הסכם מיום 27.10.83 (מס' 7132/83) (להלן – הסכם 1983).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

18. המדינה הסתפקה בהודעה לאקונית לפיה בדיקתה העלתה כי "צו ההרחבה מיום 03.02.88 חל על המשיבה, בהיותה נותנת שירותים בענף המחשוב". בעמדתה לא ניסתה המדינה להתמודד עם השאלות הפרשניות המתעוררות.

ההיסטוריה של ההסכם הענפי ושל צו ההרחבה

19. ביסוד המחלוקת שבין הצדדים עומד נוסח צו ההרחבה, ובעיקרו של דבר נוסח המבוא לו. על מנת להציג את המחלוקת נדרש להציג, בקצרה, את ההיסטוריה של ההסכם הענפי ושל צו ההרחבה.

20. ההסכם הענפי נחתם לראשונה ביום 20.12.1977 (מספרו 7010/77). צו ההרחבה הבסיסי של ההסכם הענפי הוצא ביום 13.2.1978⁶ (להלן – **הצו הראשון**). בכותרת צו ההרחבה נקבע כי מדובר ב"צו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות". במבוא לצו הראשון נקבע כי הצו יחול:

"על כל העובדים והמעסיקים בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, בשירותים ובענפים שבנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי, (הדגשה הוספה – ע.ר.)."

האזור הגיאוגרפי עליו הוחל הסכם 7010/77 - תל אביב, הורחב מעת לעת, ולהרחבות אלה הוצאו צווי הרחבה⁷. בכל צווי ההרחבה צוין כי מדובר ב"תיקון לצו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות".

ביום 11.6.1980 חתמו הצדדים להסכם 1977 על הסכם קיבוצי כללי נוסף המהווה "תקנון עבודה" בענף (מס' 7022/80) (להלן – **תקנון העבודה**). תקנון העבודה לא הורחב.

ביום 27.10.1983 חתמו הצדדים להסכם 1977 על הסכם קיבוצי כללי נוסף המאריך את הסכם 7010/77 בשינויים שהוסכמו ופורטו בו (מספרו 7132/83).

⁶ י"פ 2412, תש"יח, 1161.

⁷ ביום 1.1.1982 הוחל ההסכם הענפי גם על אזור הערים רמת גן וגבעתיים (מס' 7011/82). ביום 30.7.82 הורחב צו ההרחבה גם לערים רמת גן וגבעתיים (י"פ 2839, התשמ"ב, 2550); ביום 20.5.83 הורחב צו ההרחבה גם לעיר חולון (י"פ 2923, התשמ"ג, 1908); ביום 14.6.1983 הוחל ההסכם הענפי על אזור הוד השרון (מס' 7095/83). ביום 20.10.1983 הורחב צו ההרחבה גם להוד השרון (י"פ 2970, התשמ"ד, 188).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

ביום 7.6.1984 ניתן צו הרחבה להסכם 7132/83⁸, ובו פורטו השינויים בהוראות הצו. גם במקרה זה צו ההרחבה כונה בכותרתו "צו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות", ובמבוא לו צוין כי הוראות ההסכם הענפי יחולו על כל העובדים והמעבידים "בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, בשירותים ובענפים המפורטים בנספח מס' 1 להסכם שמספרו 7010/77...".

21. כעבור מספר שנים התעוררו ספקות לגבי מעמדו של ההסכם הענפי כהסכם קיבוצי. ספקות אלה היו נעוצים בעובדה שמצד ההסתדרות הכללית חתמו על ההסכמים הקיבוציים מועצות פועלים, שספק אם היו מוסמכות לפי חוקת ההסתדרות לחתום על הסכם קיבוצי כללי, להבדיל מהסכם קיבוצי מיוחד. על מנת לקדם פני ספקות אלה נחתם ביום 30.3.1987 הסכם קיבוצי כללי חדש (מס' 7023/87) ובו אושררו בדיעבד ההסכמים הבאים: 7010/77, תקנון העבודה ו-7132/83. ביום 7.3.1988 הוצא, לגבי מחוזות תל אביב והמרכז, צו הרחבה של ההסכם הענפי החדש (להלן – הצו החדש).

לימים קבע בית הדין הארצי בעניין מצובע⁹ כי הצו החדש פגום, שכן בניגוד להוראת סעיף 28 (א) לחוק הסכמים קיבוציים, תשי"ז – 1957, לא פורטו בו ההוראות שהורחבו. לפיכך נקבע כי כוחו יפה רק ביחס להוראות שפורסמו בעבר בגוף צווי ההרחבה הקודמים. כפועל יוצא – תקנון העבודה, שהוראותיו לא פורטו בצו הרחבה קודם, לא נחשב כמי שהוצא לגביו צו הרחבה, ואילו הוראות הסכמים 7010/77 ו-7132/83 שפורטו בצווי הרחבה קודמים נחשבות כמי שהוצא לגביהן צו הרחבה.

22. נוכח הקביעה כי הצו החדש כוחו יפה בנוגע להוראות הסכמים 7010/77 ו-7132/83, אשר מהוות יחד את ההסכם הענפי, נפנה לבחון את תחולתו. בכותרת הצו החדש מכונה הצו כ"צו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות". במבוא לצו החדש נקבע כי הצו יחול:

⁸ י"פ 3060, התשמ"ד 2595.

⁹ דבי"ע (ארצי) נב/162-3 מצובע שלתיאל – טכנו ראלקו בע"מ, פד"ע כד, 555 (ניתן ביום 6.9.1992).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

"על כל העובדים והמעסיקים בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, [נ]בשירותים ובענפים שבנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי,"
(הדגשה הוספה, הסוגריים המרובעים הוספו – ע.ר.).

23. השוני בין נוסח המבוא לצו הראשון ובין נוסח המבוא לצו החדש הוא באות "ו" שצורפה למילה "בשירותים".

מהו הנוסח הקובע – הראשון או החדש?

24. טרם שנפנה למשמעות שיש ליתן למילה "שירותים" או "שירותים" במבוא לצו ההרחבה, יש להידרש תחילה לשאלה מהו צו ההרחבה הקובע – הראשון או החדש?

25. לעניין זה אנו סבורים כי הדין עם לשכת המסחר אשר טענה כי הצו הקובע הוא הצו החדש. הצו החדש מעדכן את המצב המשפטי ביחס לצווים הקודמים, ומתיישב מבחינת לשונו הברורה, הן עם אומד דעתם של הצדדים והן עם ההסכם הקיבוצי, הגורם והמקור ליצירת הצווים.

26. לשונו הברורה של הצו החדש מובילה למסקנה משפטית אחת, לפיה צו ההרחבה חל גם על שירותי מחשוב, כשם שהוא חל על שירותים בכלל ככל שהם נכללים בענפים המצויים בנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי. בפרשנות זו תומכים הצדדים להסכם הקיבוצי, דהיינו, לשכת המסחר וההסתדרות וגם המדינה, שהיא האחראית להוצאתם של צווי ההרחבה. אכן, הוראות נורמטיביות שבהסכם קיבוצי מתפרשות על פי הכללים החלים על פירוש חוקים, ואין ליחס משקל לכוונה הסובייקטיבית של הצדדים¹⁰. מאידך, את פרשנות החלק האובליגטורי של ההסכם הקיבוצי, החלק המסדיר את היחסים בין הצדדים להסכם הקיבוצי, ניתן לפרש בדרך שמפרשים חוזה רגיל¹¹. בעניין דנן, הדן בשאלה על מי חל צו ההרחבה, דנים אנו למעשה בפרשנות החלק המסדיר את היקף תחולתו של ההסכם הקיבוצי ובעקבותיו בפרשנות היקף תחולתו של צו ההרחבה היונק את כוחו מההסכם

¹⁰ דב"ע לא/4-1 בנק אוצר לחייל בע"מ - מרכז הסתדרות הפקידים ואח"י, פד"ע ב, 260 (ניתן ביום 09.05.71).
¹¹ דב"ע לא/4-2 ועד מנהלי עבודה - שינוע, נמל אשדוד - רשות הנמלים בישראל, פד"ע ג, 63 (ניתן ביום 26.09.71).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

הקיבוצי¹². הפרשנות של הצדדים להסכם הקיבוצי בשאלה זו יש לה בהחלט חשיבות, בהיותם כורתי ההסכם. במקרה כזה, מפיהם ניתן ללמוד על אומד דעתם של הצדדים להסכם הקיבוצי בשאלה זו, ועל הבנת הנאמר בו ביחס לשאלה שבמחלוקת. לעניין זה ניתן להסתייע בסעיף 25 לחוק החוזים, (חלק כללי), התשל"ג-1973 (להלן - חוק החוזים) שזו לשונו:

25. (א) חוזה יפורש לפי אומד דעתם של הצדדים, כפי שהוא משתמע מתוך החוזה ומנסיבות העניין, ואולם אם אומד דעתם של הצדדים משתמע במפורש מלשון החוזה, יפורש החוזה בהתאם ללשונו.
- (ב) חוזה הניתן לפירושים שונים, פירוש המקיים אותו עדיף על פירוש שלפיו הוא בטל.
- (ב1) חוזה הניתן לפירושים שונים והיתה לאחד הצדדים לחוזה עדיפות בעיצוב תנאיו, פירוש נגדו עדיף על פירוש לטובתו.
- (ג) ביטויים ותניות בחוזה שנוהגים להשתמש בהם בחוזים מאותו סוג יפורשו לפי המשמעות הנודעת להם באותם חוזים."

27. העמדה החד משמעית של כל הצדדים להסכם הקיבוצי ושל המדינה לגבי פירוש ההסכם הקיבוצי וצווי ההרחבה מחזקת את פרשנות המערער לגביהם.

28. מבלי לגרוע מהאמור לעיל, סבורים אנו כי ניתן להגיע למסקנה זהה גם על פי צווי ההרחבה הקודמים, משנת 78 ו-84.

29. על פי סעיף 25 לחוק ההסכמים הקיבוציים תשי"ז-1957 (להלן - חוק ההסכמים הקיבוציים) "שר העבודה רשאי ביזמתו הוא או לפי בקשת בעל הסכם קיבוצי כללי, להרחיב היקף תחולתה של כל הוראה שבהסכם קיבוצי כללי...." בתנאים הקבועים באותו סעיף (ההדגשה הוספה ע.ר.). מדובר אפוא באקט חקיקתי מובהק שיש בו שילוב של משפט עבודה אוטונומי ומשפט עבודה ממלכתי המצוי בשדה משפט העבודה הקיבוצי¹³ והוא בגדר תקנה¹⁴. מטרתו העיקרית של צו ההרחבה היא להחיל על עובדים בלתי מאורגנים את התנאים של עובדים מאורגנים, וכלשון

¹² דב"ע מט/25-3 קרמר - שמרד אלקטרוניקה 1977 בע"מ, פד"ע כא, 55, 58 (ניתן ביום 15.08.89).

¹³ דב"ע ל/5-6 "מבטחים"-מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ - מרדכי סקילי, פד"ע ח, 321 (ניתן ביום 29.03.77).

¹⁴ דב"ע נו/303-3 לשכת המסחר תל אביב-יפו - י.א.ד. אלקטרוניקה בע"מ, פד"ע ל, 240, 277 בסעיף 32 (הלן - פס"ד אלקטרוניקה) (ניתן ביום 17.09.97).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

בית המשפט העליון: "צו-ההרחבה ששר העבודה רשאי לתתו מכוח סעיף 25 לחוק הנ"ל, מטרתו להשוות תנאי העבודה בענף ולהעניק גם למי שאינו משתייך לארגונים שהתקשרו בהסכם קיבוצי את היתרונות הנובעים ממנו לבעלי ההסכם, עקב ההסכם. בדרך זו נוצרת רמה אחידה של תנאי העבודה בענף של תעשיה. במידה שהסכם עבודה הורחב, מתבטל ההבדל בין מאורגנים ובלתי-מאורגנים, ואלה כאלה חייבים לנהוג תנאי עבודה שווים"¹⁵.

30. דברים ברוח זו נאמרו בהצעת חוק ההסכמים הקיבוציים, תשט"ו-1955¹⁶:

"ההסכם הקיבוצי, הן המיוחד והן הכללי, מסדירים את תנאי העבודה של העובדים הקשורים בבעלי ההסכם, אך גם ההסכם הקיבוצי הכללי איננו מכשיר מספיק להסדר תנאי העבודה בענף שלם, היות ואין הוא חל על המפעלים שבעליהם אינם חברי ארגון מעבידים שהוא בעל ההסכם. מצב זה משאיר את עובדי המפעלים הלא מאורגנים בנחשלותם, ומילא גורם להתחרות בין מפעלים ומהווה בכלל מכשול לקידום המשא ומתן הקיבוצי. למניעת תוצאות אלה מיועד המוסד המשפטי המוקם לפי החוק המוצע והוא - צו ההרחבה".

31. ממקבץ דברים אלה עולה כאמור כי התכלית העיקרית של צו ההרחבה היא אפוא להיטיב עם עובדים בלתי מאורגנים על ידי החלתם של ההוראות המורחבות שבהסכם הקיבוצי גם עליהם. צו ההרחבה על פי תכליתו אינו בא לגרוע מההוראות המורחבות שבהסכם הקיבוצי, אלא להפך להיטיב עם העובדים הבלתי מאורגנים ולהחיל את ההוראות המורחבות עליהם כמו כשהן בהסכם הקיבוצי.

32. ההוראות המורחבות מופיעות בתוספת לצו ההרחבה, אך הוראת התחולה מופיעה במבוא לצו ההרחבה.

33. על פי לשון סעיף 25 לחוק ההסכמים הקיבוציים, סמכות שר העבודה היא **להרחיב הוראות בהסכם הקיבוצי, לא לשנותו, לא לתקנו, אלא להרחיבו כמות שהן. מקום שקיים הבדל בין הוראה מורחבת בצו הרחבה להוראה המקורית בהסכם**

¹⁵ ע"א 53/71 צבי רוזן - מרדכי ינקלביץ שותפות - יחזקאל ליזרוביץ, פ"ד כ(1), 48, נתן ביום 09.12.71; פס"ד אלקטרוניקה בעמ' 255.
¹⁶ הצעות חוק תשט"ו, עמ' 118.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

הקיבוצי אותו הרחיבו, נוסח ההוראה בהסכם הקיבוצי היא הקובעת. הסיבה לכך היא ברורה, בצו ההרחבה לא ניתן ליצור יש מאין, כל מה שניתן הוא להעתיק ולהדביק. שינוי הוראה בהסכם הקיבוצי בעת הרחבתה בצו הרחבה היא בגדר אולטרה וירס.

34. יחד עם זה "על-פי מבנהו, מטרתו ותכליתו, יכול צו הרחבה להינתן לגבי היקף התחולה של ההוראה ההסכמית, מבחינה גיאוגרפית או מבחינה הענפית, יכול הוא להינתן לגבי היקף תחולה שהוא פחות מהיקפה הגיאוגרפי או הענפי של ההוראה ההסכמית, ויכול הוא להינתן לגבי היקף תחולה שהוא מעבר להיקפה של ההוראה ההסכמית, מבחינה גיאוגרפית או מבחינה הענפית (דוגמת צווי ההרחבה של תוספת היוקר, דמי נסיעה וקצובת הבראה ונופש). כל זאת, מבלי לשנות את מהותה של ההוראה המורחבת. כמובן גם, שקביעת היקף תחולה, החרג מההוראה ההסכמית, צריך שתהיה מטעמים ענייניים"¹⁷.

35. במקרה שבפנינו אין שאלה של היקף תחולת הסכם קיבוצי מול היקף תחולת צווי ההרחבה. השאלה בפנינו היא האם קטגוריית ה"שירות" המופיעה בהסכם הקיבוצי ובצווי ההרחבה היא קטגוריה עצמאית, או שמא, היא חלק בלתי נפרד מקטגוריית המסחר הסיטונאי המופיע בהסכם הקיבוצי ובצו ההרחבה.

36. סעיף א (1) להסכם הקיבוצי משנת 1977 קובע על איזה מהמעסיקים יחול ההסכם בזו הלשון:

"הסכם קיבוצי כללי זה יחול על:

(1) על כל המעסיקים בענפי היבוא ו/או הסיטונות ו/או השירותים ו/או חברות הייצוא הכלליות ו/או סוכני סחר חוץ המפורטים ברשימת הענפים שבנספח 1 המצורף להסכם זה, החברים בלשכת המסחר בעת חתימת ההסכם או שייעשו לחברים תוך תקופת ההסכם ולמעט אלה שחל עליהם הסכם קיבוצי מיוחד".

¹⁷ פס"ד אלקטרוניקה בעמ' 277 בסעיף 31.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

37. על פי סעיף זה מדובר למעשה בחמש קטגוריות נפרדות יבוא, סיטונות, שירותים, יצוא, סוכני סחר חוץ. על פי סעיף 7 לחוק הפרשנות¹⁸ המלים "או", "אחר" או ביטוי דומה להן - להבדיל מן המפורט שלפניהן הן באות ולא להקיש לו, זולת אם יש עמן המלים "דומה" או "כיוצא בזה" או ביטוי אחר שמשמעו היקש. ברור אפוא גם על פי הוראת חוק הפרשנות שמדובר בקטגוריות נפרדות. על פי פסיקה מקדמת דנא של בית המשפט העליון יש מקרים בהם יש לקרוא את וו החיבור כ-"או" כדוגמת "**מכה אביו ואמו מות יומת**"¹⁹ ויש מקרים בהם יש לקרוא את המילה "או" כ-וו החיבור²⁰. הוא הדין בביטוי ו/או שיכול להתפרש לכאן או לכאן²¹. במקרה הנוכחי, על פי נוסח הכתוב נראה בעליל שלא יכולה להיות מחלוקת ששירותים הם קטגוריה נפרדת ועצמאית שאינה קשורה לחברותיה הכלולות בהסכם.

38. אכן צווי ההרחבה מוכתרים בכותרת "**צו הרחבה בענף היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות**". אלא שכותרת זו אינה משקפת את הכתוב בסעיף התחולה במבוא לצווים. בצווים משנת 1978 ומשנת 1984 נכתבו במבוא המילים הבאות: "**יחולו על כל העובדים והמעסיקים בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, בשירותים ובענפים שבנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי**". בנוסח זה מופיעות כל הקטגוריות בענפים שבהסכם הקיבוצי למעט סוכני סחר חוץ. במקרה כזה הכותרת של צו ההרחבה אין לה כל משמעות או נפקות, ומה שקובע הוא גופם של הדברים, כפי שהם מופיעים במבוא לצו ההרחבה, כמצוטט לעיל.

39. אמנם, נוסח המבוא של צו ההרחבה הקובע את היקף תחולתו קצת פחות ברור מנוסח המבוא בהסכם הקיבוצי הקובע את היקף תחולתו, אך כאמור, מופיעות בו עיקר הקטגוריות שבהסכם הקיבוצי, וברור, גם על פי הנוסח שבצו ההרחבה, שמדובר בקטגוריות נפרדות ועצמאיות כאלה שבהסכם הקיבוצי. את סעיף היקף

¹⁸ חוק הפרשנות, התשמ"א-1981.

¹⁹ שמות כא, 15.

²⁰ ע"א 259/60 "מנורה" חברה לאחרייות ולביטוח משנה בע"מ - כרמלה קציבואה, פ"ד טו, 619 (להלן: עניין מנורה) (ניתן ביום 20.03.61); בג"צ 157/63 זולטן בוקסבאום - שר האוצר ומנהל אגף המכס, פ"ד יח 115, 124 (ניתן ביום 15.01.64).

²¹ ע"א 192/61 "בחן" חברה לביטוח בע"מ - פאול סיגטי פ"ד טו, 1900 (ניתן ביום 18.10.61).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

התחולה בצו ההרחבה יש לפרש כחל בענפי היבוא, בענפי היצוא, בענפי המסחר בסיטונות ובענפי השירותים ללא כל קשר וזיקה למסחר בסיטונות. גם אם היה איזה ספק לגבי פירוש הדברים, לא מצאנו לפרש את סעיף היקף התחולה בצו ההרחבה בשונה מסעיף היקף התחולה בהסכם הקיבוצי, שלגבי פירושו אין צל צילו של ספק. אומד דעתם של הצדדים היה אחד, ואין בסיס לפרש את הדברים אחרת.

כאמור, הצו משנת 88' אימץ כמעט מילולית את נוסח ההסכם הקיבוצי וקבע כי " **תורחב תחולתן של הוראות ההסכם הקיבוצי על כל העובדים והמעבידים בענפי היבוא, היצוא והמסחר בסיטונות, נבשירותים ובענפים המפורטים בנספח מס' 1 להסכם הקיבוצי שמשפרו 7010/77 במחוזות תל אביב והמרכז...".** בנוסח זה הותרו כל הספקות ככל שהיו, וסופו מעיד על פירושו מראשיתו.

40. לא למותר לציין כי קטגוריית "השירותים" שונה במהותה משאר הקטגוריות החוברות איתה בכך שהקטגוריות האחרות, במהותן, עניינן מסחר טובין באופנים שונים, ואילו קטגוריית השירותים עניינה מתן שירות ולא במסחר.

41. ענף המחשבים נכלל ברשימת הענפים שבהסכם הקיבוצי (ענף 83). המשיבה עוסקת במתן שירות למחשבים. מכיוון שצו ההרחבה כולל גם את ענף השירותים, חל הוא גם על המשיבה ועובדיה.

למקרא רשימת הענפים עליהם יחול הצו, עולה באופן ברור כי כוונת הייתה גם לשירותים. חלק מהענפים המפורטים בצו הם עיסוקים שמעצם טיבם וטבעם יכולים להיות שירותים בלבד. כך לדוגמא: השכרת רכב, השקעות, מחקר שווקים וחקירות מסחר, מעבדות, פיקוח תעשייתי ועוד.

ענפים אלה הם ענפי שירותים ואינם יכולים להיחשב כענפי יבוא יצוא והמסחר בסיטונות.

42. צווי ההרחבה מטרתם, המעשית, היא החלת התנאים הקיימים ממילא בהסכם הקיבוצי לענפים ו/או מעסיקים שאינם צדדים לו. בצדק טענה לשכת המסחר כי קבלת טענת המשיבה תהווה מכשול בפני נתינת המשקל הראוי לאומד דעתם המפורש של הצדדים להסכם הקיבוצי, ובאופן מעשי תאיין סוגי הענפים המופיעים בנספח להסכם, לגביהם לא קיים מסחר בסיטונות.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 2580-03-11

43. הוצאת העובדים והמעסיקים בענפי השירותים, מתחולת צו ההרחבה חוטאת בעליל לתכלית חקיקתו, כפי שמתבטאת הן מהצו עצמו והן מרשימת הענפים, בהם חלק לא מבוטל של ענפי שירותים (רק לשם הדוגמא, שמאות), להם הצו מתייחס ועליהם מבקש לחול, ויוצרת תחרות ואי שוויון במקום בו המטרה הייתה לייתרם. לתוצאה לא נכונה זו השלכה מרחיקת לכת על נתח משמעותי ממערכת העבודה הקיבוצית. לתוצאה זו אין להסכים. משקבענו כי צו ההרחבה החדש חל על המקרה דנן, כנובע מכך, זכאי המערער לכל הזכויות המוענקות לעובד מכוח ההסכם הקיבוצי, אותו הצו מרחיב כאמור.

44. לאור האמור, לקביעה הנ"ל השלכה ישירה לגבי זכותו של המערער לתשלום פיצוי בגין אי ביצוע מלוא ההפרשה לקופת גמל, כמותחייב מצו ההרחבה.

45. אשר על כן, אנו קובעים כי המערער זכאי לפיצוי בגין אי ההפרשה לקופת גמל בסך 14,036 ש"ח, אשר ישולם לו על ידי המשיבה בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כחוק מיום סיום העבודה, 31.8.2005, ועד התשלום המלא בפועל. כמו כן תשלם המשיבה למערער שכר טרחת עו"ד בסך 8,000 ש"ח שאם לא ישולמו למערער על ידי המשיבה תוך 30 יום, יתווספו לו הפרשי הצמדה וריבית כחוק מיום מתן פסק הדין ועד התשלום המלא בפועל.

ניתן היום, י' אדר תשע"ה (01 מרץ 2015) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

יעל אנגלברג שהם,
שופטת

עמירם רבינוביץ,
שופט (בדימוס),
אב"ד

ורדה וירט-ליבנה,
סגנית נשיא

מר משה מרבך,
נציג ציבור (מעסיקים)

מר אלעזר וייץ,
נציג ציבור (עובדים)